

As a result, it is determined that the stage space is a certain location in space and time within which the process of creation and perception by the viewer of a work of performing art takes place.

Key words: concept, stage space, performing arts, theatricality, scenic.

UDK 792.05:[7.072.2:167

STAGE SPACE : PROBLEMS OF TERMINOLOGY IN SCIENTIFIC RESEARCH

Iudova-Romanova Kateryna – Ph.D. in Art Studies, Associate Professor,
Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv.

The purpose of the article is to conceptualize the notion of stage space as a universal of artistic culture by analyzing its epistemological tools. The methodology of the study is to apply semantic and terminological analysis of texts to identify sensory patterns of terms and main ideas, as well as comparative and system-logical methods. The aforementioned **methodological approach** makes it possible to analyze and reveal the content of the notion of stage space in the context of the conceptual apparatus of contemporary cultural studies and art criticism. **Results.** One of the major trends in contemporary humanitarian research is the growing interest in the notion of stage space as a systematic component of the performing arts. The notion of stage space should be seen as a basic, universal category of culture that needs to be aware of and refined to the semantic boundaries in the sciences of culture and art. Understanding stage space is closely correlated with the concepts of cultural space, cultural space, artistic space, theatrical space, theater space, stage space, play activities, stage space design, set design, as well as the concepts of theatricality and scenic. The notion of stage space is understood as a certain location in space and time within which the process of creation and perception by the viewer of a work of performing art takes place.

The novelty of the work is to improve the epistemological apparatus of the humanities by conceptualizing the notion of stage space. **Practical meaning.** The conceptualization and connotation of the conceptual apparatus related to the exploration of the performing arts in the sciences of artistic culture and the performing arts will contribute to the development of the theoretical base of research in the field of the performing arts.

Key words: concept, stage space, performing arts, theatricality, scenic.

Надійшла до редакції 1.11.2019 р.

УДК 791.6

СВЯТО В ПРОСТОРИ СУЧАСНОЇ МІСЬКОЇ КУЛЬТУРИ: ПИТАННЯ ХУДОЖНОСТІ І СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ЗНАЧЕННЯ

Островська Марина Василівна – старший викладач кафедри режисури,
Харківська державна академія культури, м. Харків
<http://orcid.org/0000-0002-4399-6587>
DOI <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi33.301>
mvostrovskaya31@gmail.com

Публікацію присвячено обґрунтуванню сутності еволюційних трансформацій художності і соціокультурного значення свята в просторі міської культури, що може вважатися укоріненням новітніх тенденцій його «перереформування» з позиції особливостей сучасної культурної ситуації, принципово відчутного зміщення граней між буденною і святковою сферами, практичного розмивання різниці між ними, що призводить до втрати відчуття виняткового і сакрального сенсу святкової події, обертається безглуздістю на ціннісно-змістовному рівні.

Аналізуються принципи організації художнього контенту святкового проекту як цілісної форми з точки розу класичного розуміння комедії та трагедії, що зводиться до особливого театралізованого дійства, до історичних першоджерел театральності як такої, крім того, трактує потенціал культурного ресурсу свята і обґрунтовує як дієвий соціокультурний механізм.

Ключові слова: свято, святкова культура, «пректність» свята, стилістика, художній матеріали, першосмислами культури, цінності.

Постановка проблеми. Кожному часу завжди відповідає своє неповторне культурне обличчя, що репрезентує святковий дискурс із власними ціннісними інтонаціями. Розпад єдиної святкової культури, втрата справжньої природи свята у сучасному повсякденні залишається нині проблемою, що вимагає свого усвідомлення.

Що ж являє собою сучасний феномен святковості? По-перше, – це прагнення до розвантаження від одноманітної повсякденності, культ безпроблемності, відповідно, пересичення святковістю і відсутність суворого поділу часу на будні й свята з їх особливою атмосферою, колоритом та самобутністю; по-друге – зникнення одних свят і народження зовсім нових. Зумовлюючи певною мірою соціокультурну ситуацію, святкова культура нині ознаменована перетвореннями і появою нових свят, які витісняють попередні, що, безсумнівно, відбиває новітні культуротворчі сенси і кристалізує новітні цінності спільноти. Кожне свято в

культурному просторі – вихід за межі буденного життя з потужним емоційно-психологічним впливом на людську свідомість – механізм соціуму, крок у культурно-мистецькому розвитку, що не має бути поверховим, сповненим беззмислової видовищності і позбавленим глибинного змісту.

Міське свято з властивою йому семантичною наповненістю, трансляцією змісту культури, покликане залучати підсвідомість учасників до творчості, проникати в неусвідомлювані структури особистості, будити першочерговість зв'язків і відносин традиційних культурних цінностей, що виховуються поколінням.

Усвідомлювані як стан навколишнього світу, сучасні міські свята являють собою створювані професіоналами складні творчі комплекси, що об'єднують у собі аудіо- та відео-, образотворчі та вербальні ряди-складові, спроможні притягнути святкуючих до колективної причетності дії. Під цим розуміється: святкове оформлення й пластичне рішення свята, всілякі відео-інсталяції й виступи зірок музики, театру і кіно. Сучасні міські святкові заходи можна вважати особливим різновидом творчих проєктів.

Свята сьогодні, безсумнівно, можна віднести саме до постмодерністських проєктів, оскільки вони підпорядковані не натхненню, а загальній ідеї домінування тенденцій мультикультурності, проявленню властивій постмодерну епатажній парадоксальності.

Здебільшого на шкоду художності окремих складових вони редагуються-організуються сучасними фахівцями святкової сфери, орієнтованими на пошук обов'язково відкритих звернень до глядача; святковий захід із використанням в ньому художнім контентом, як правило, не постає самодостатнім, бо є залежним від інвесторів і «модних» глядацьких очікувань. Надумані, позбавлені глибокого життєвого сенсу, фундаментального культурного ґрунту, проте орієнтовані на бажаний «енергетичний ритм» і комунікативну взаємодію сучасні міські свята втрачають сенс як такий, підміняються сьогочасним «залученням» у процес технічно-поставленої, художньо-оформленої видовищності.

Отже, на авторську думку нині актуалізується як необхідність осмислення сучасних перетворень культури міського свята, так і пошук шляху осмисленого відновлення дійсної, традиційної сутності свята в художньому просторі сьогодні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій за обраною темою з'ясує, що з пласта існуючих нині дослідницьких розвідок і науково-теоретичних міркувань відносно еволюційного поступу святкової культури виокремлюються, головним чином, дослідження свята останніх років В. Стрельчук, Т. Гаєвської, Е. Дукова у сучасному соціокультурному вимірі і під прогностичним кутом зору; Л. Сисоєва і М. Слюсаренко – в екзистенціальному вимірі; Т. Паренчука – у вимірі поліфункціональної природи святковості як такої; Н. Аксьонової, В. Борисенко, Н. Здоровеги, О. Курочкіна, О. Лиманської – у вимірах історичних обґрунтувань.

Мета дослідження полягає у виявленні сутності еволюційних трансформацій художності і соціокультурного значення свята в просторі сучасної міської культури, що може вважатися укоріненням новітніх тенденцій їх «пере-форматування» з позицій особливостей сучасної культурної ситуації.

Виклад основного матеріалу. Для будь-якого свята «проєктність» – як ідея – фундаментальна риса у ставленні до решти змісту. У таких заходах, як можна бачити, участь окремих художніх творів є регламентованою, адже міське свято – цілісний художній твір, присвячений фіксації в людській пам'яті і підкресленню особливого місця певної події історії (загальної чи приватної). В якості безпосередніх носіїв ідеї свята переважно виступають реальні авторитетні особи як своєрідні «благодійники» і «розпорядники» святкового дійства. Якщо в традиційній культурі такими частіше були релігійні лідери, то нині це місце займають представники влади: політичної або економічної. Для свят стають характерними оголошення про «спонсорські підтримки», «подяки» тощо. Такі умовні лідери виступають напередодні свята ніби «від самої вічності», пов'язуючи у святковому «посвяченні» сучасність зі славним історичним минулим.

Справжнє свято є невід'ємним від сакральності, міфопоетики, фольклорної традиції як такої. І в традиційних святах, будь то в релігійних, національних чи сімейних, міститься вказівка на «піднесено чудесний вимір» життя, який не лише про себе нагадує, а спонукає до його осмислення. Цією «чудесністю» обумовлено прагнення організаторів і учасників свята, виконавців і глядачів до ефектної яскравості втілення сенсу подійності свята.

Поглиблення у царині святковості сенсів масової культури, нав'язаних ЗМІ й відбитих модифікацією соціально-культурних практик нашого часу, спричинили загалом слабку вираженість специфічного статусу міського свята в художньому житті сьогодні: можна спостерігати в існуючому культурному розмаїтті втрату початкового смислового, символічного змісту свят на ціннісно-змістовному рівні.

Вочевидь, що святкова культура сучасності розвивається на тлі жорсткої конкуренції між національними та планетарними святами – в дусі популярного легкого ставлення до життя, по суті, святкові дати (оскільки свята приурочені найчастіше до календарю) переходять з однієї національної культури в іншу разом з усією відповідною атрибутикою. Ідейний зміст, що виражає дійсність

національної культури, доходючи до масового споживача, переважно зберігає лише назву й символіку. Але це не сприймається як проблема, оскільки знаходить умовне виправдання в популяризації святкування як такого, супроводженого ЗМІ і зумовленого сувенірною економікою. Недбалість організації свята з точки зору його художньої цілісності нерідко спостерігається у наявній стилістиці святкового заходу, якому характерна святкова сюжетна канва з невдало нанизаними окремими виступами, що можуть являти самостійну мистецьку цінність.

Оскільки у святковому заході, як у певному цілому, відбувається поєднання автономних художніх складових різних походжень та якостей, то найчастіше не враховується навіть їх підпорядкована роль в обслуговуванні ідеї символічної або хоча б емоційної цілісності святкового заходу. Постмодерна еkleктика за потребою виступає основою стилю більшості сучасних свят.

Нарешті, слід зауважити, що у відчутному відриві сучасних свят від фольклорних традицій можна спостерігати їх підпорядкування виключно «професійному підходу» до них. Відповідно, новою вимогою постмодерністських орієнтацій життя постає те, що свята, нерідко навіть сімейні, створюються і обслуговуються колективом фахівців і, безумовно, враховують, перш за все, їх комерційні вигоди (важливими властивостями свята тепер стають професійні інтереси щодо ідейно-художнього редагування й технічної присутності).

Отже, з авторської точки зору, спостерігається явне «спотворення» традиційних рис сьогоденних свят, якими заповнюється буденний простір у світлі постмодерністських реалій сучасності.

Разом із тим, слід окремо обґрунтувати принципи існування художніх творів у святкових проектах. Насамперед, у святах художні твори не виступають в якості основного мотиву, бо цю роль відіграє символічний сенс календарної дати. Обслуговуюча роль художніх творів, використовуваних у сучасних святах, полягає в тому, що до них вдаються лише як до додаткових складових загальної театралізованої або видавничої форми заходу. Художні твори обираються до свят /святкових видавничих проектів з метою створити настрій і тематичне єднання учасників. Присвячені ідеї свята твори «оповідають» історію події і постають засобом звернення уваги в обраному напрямі – на зміст свята або його головну особу. Деструктивними тенденціями втілення урочисто-святкових подій може виступати: втрата змістових сенсів заради святкування як такого, некритичний підбір, пристосування до свята як художнього цілого невдалих творів та їх сюжетних зв'язків, домінантне значення інвестиційних та професійних режисерсько-редакторських інтересів.

Таким чином, культурний сюжет, що виступає мотивом святкового проекту, інформаційно-історичний в цілому і, можливо, зовсім нудний у своїй повсякденній об'єктивності, повинен збагачуватися через художні твори емоційною складовою. Ці твори, залучені в якості елементів загального сюжету святкових проектів, виконують, з авторської точки зору, дві основні задачі: створюють ореол «чудесності» історичного, об'єктивного змісту дії й підтримують сталість емоційного глядацького залучення в сенс і настрій святкового заходу. Самі художні твори, представлені у проекті, повинні в ідеалі бути певним смисловим чином пов'язаними з основою дією й нести позитивний настрій, який з метою утримання глядацького інтересу має відрізнятись від твору до твору. Зв'язок різноманітних художніх творів з уявною цілісністю ілюстрованого ними сюжету свята нерідко буває «притягнутим», штучним. У більшості спостережуваних нині випадків він забезпечується не стільки безпосереднім, органічним і мотивованим розвитком святкового дійства, скільки усними коментарями ведучих.

Відповідно, художні твори у святкових сюжетах є однозначно вторинними, бо лише обслуговують ідею свята та є розділеними на дві групи: оповідальну й ліричну. Твори першої групи розкривають сенс події, що святкується; другої – створюють належний супроводжувальний настрій.

Основна мета організації художнього контенту святкового проекту (єдності творів) полягає в рішенні з їх допомогою важливих психологічних завдань: подиву, залучення і підтримки глядацької уваги й симпатії до сюжету або його дійових осіб. Треба думати, спочатку ефекти, без яких жодне свято немислиме, спрямовувалися на те, щоб показати глядачеві «чудесність», духовну основу події, що відзначається в даний момент як святкова; вони навіть були націленими на очікування та невід'ємну впевненість у чудовому повторенні видатної і сприятливої події.

Попри те, що на відміну від минулих часів глядачі вже достатньо досвідчені в сфері технічних основ «чудесності», автори і виконавці в рамках святкових проектів спроможні і нині на масштабний та навіть шокуючий психологічний вплив. Крім виразних засобів, ефектності творів, що демонструються в рамках святкових проектів, якість впливово тиску є заснованою на взаємодії високої майстерності виконавських технік з яскравою театралізацією. Завдяки їй – принципового атрибута свята – представлені художні твори, поза сумнівом, є свого роду піднесеними, ніби вилученими з повсякденності фізичними даностями. Однак у залежності від сенсу самого свята, його якості та ідеї, вони можуть нести глядачеві як розважальні і сміхові, так і поглиблені духовні переживання.

Відповідно, святковий проект, як цілісна форма, зводиться до особливого театралізованого дійства, до історичних першоджерел театралізації як такої (мається на увазі класичне розуміння комедії і трагедії).

Отже, комедійність як сюжетна комічність розважального заходу з притаманною художньою ідеєю зазвичай спостерігається у «прославланні» особи ювіляра. Суть такого свята полягає у розповіді про «диво появи» (народження) та подальше суспільне визнання героя вшанування. Мають місце, зрозуміло, певні ідеалізації і підкреслення особистісних достоїнств; актуалізується сміхове начало. Однак навіть такому випадку нерідко притаманне використання художніх творів, що мають глибоко психологічний сенс і драматизм, що й відбиває спогади про непростий життєвий шлях героя. Проте, дотримуючись загального настрою цього жанру, по ходу святкового дійства не губиться, а радше підкреслюється натхнений підйом. Піднесеність художніх творів, обраних для таких святкових проектів, виконує в моральному сенсі ніби втішну функцію, коли автори і виконавці прагнуть надати особі ювіляра (строго кажучи, єдиному глядачу) впевненість у його талантах і обов'язковому щасливому майбутньому, можливо, злегка торкаючись певних печалей життя й труднощів, але лише тих, які були успішно подолані. У цих безпосередніх, щирих змістових аспектах свята виступає як певне ціле, проте за умови справжньої художності і взаємоузгоджені за ліричним настроєм використовуваних в ньому творів. У міру ознак особистісної спрямованості до героя заходу (свого глядача) використані художні твори, можливо, і не самодостатні відносно сюжетного цілого, можуть все ж досягти тих же високих цілей, що і класика ліричного змісту. Таким чином, ідея свята і обслуговуючих його художніх творів зводиться до прославлення /вшанування ювілейної особи, яка, по суті, є єдиною сприймаючою стороною; створюється втішно-гумористичний настрій, що зберігається від твору до твору.

Навпроти, заходи, що наслідують трагедійну традицію, створюються в сенсі пам'ятно-епічної сюжетної спрямованості. Всупереч розповсюдженому уявленню про небуденний, урочистий захід, який зазвичай реалізує традиції сміхового начала (розважальний сенс «байдикування»), у цьому випадку ідея заходу зосереджується навколо події героїчної смерті /жертвовного подвигу особи. Для таких заходів з їх художніми творами є характерним епічне, урочисто-стримане емоційне тло, морально-психологічна зосередженість дії, що відбувається. Тема смерті переважно пробуджує віру в інший, піднесений вимір буття, сприяючи актуалізації морально-екзистенційних мотивів, художньо-духовному самопізнанню.

По ходу дії ідея, розташовуючись в епічних координатах, спрямовується у бік спогадів й прославлення людської жертвовності /життєвого подвигу. А за рахунок емоційної символізації ідеї відбувається усвідомлення релігійної, національної єдності присутніх, виявлення зв'язку повсякденності з вічністю, яка дивним чином проявляється у безпосередньому емоційному розвитку дійства.

Змістовна сутність вшанування героя трагічного оповідання, з огляду на використання художніх творів, може не принципово відрізнитися від протилежного випадку (зрозуміло, поза атмосферою радісного піднесення).

Можна вважати: сама форма урочистого /святкового проекту спонукає до використання художніх творів, наближених у своїх кращих зразках до художньої класики з чітко вираженою духовною складовою, що є орієнтацією на прославлення особистості на змістовному рівні, наповненому щирим пієтетом до людської місії. Тож художність урочистого /святкового проекту не має поставати «життєво простою», протиставленою «високій культурі», а повинна існувати у єдності з нею.

Сутність художнього змісту урочистого /святкового проекту суголосна з принциповим аспектом його соціокультурного значення. Під соціокультурним значенням автором розуміється, з одного боку, свята в контексті ціннісних орієнтирів, що задають напрям для творчого розвитку людини і соціуму та забезпечують безпосередній зв'язок із першосмислами буття культури, коли відбувається поглиблене усвідомлення константних цінностей, що скріплюють соціокультурне співтовариство, дають акцент на особистісне самовираження.

З другого боку, мова йде про здатність святкового дійства, що знімає психологічну напругу, усувати фактори відчуження і руйнуючи ієрархій відносин, створювати атмосферу єднання людей, які володіють різним досвідом і ідентичністю, навіть належать до різних соціальних страт і культур. Свята постає технологією консолідації людей: вирішення проблем комунікації, встановлення зв'язків між людьми, згуртування колективу й адаптація його нових членів, об'єднання декількох груп людей в єдину спільноту.

Ключовими при цьому можна вважати наступні аспекти:

– святкова подія, з огляду створення стабільного і безпечного простору для спонтанного прояву позитивного потенціалу учасників, має організовуватися на принципах толерантності і її безумовного прийняття;

– створення «справжнього» свята має на увазі звернення до суб'єктивного відчуття комфорту людини всередині святкової події – конструювання приємного, радісного її переживання.

Визначальною організуючою силою святкової події у «сучасному руслі» виступає «провідник», що конструктивно модулює окультурено-організовану активність та об'єднує функції аніматора і тьютора. Аніматор об'єднує людей в загальному емоційному пориві, тьютор виконує роль наставника, орієнтованого на діалог з індивідуальностями.

Технології організації та проведення святкової події зосереджуються на обов'язковій наявності принципово видатних організаторських навичок і особистісних якостей її ведучого, орієнтованого на досягнення синергійного ефекту. З авторської точки зору, слід також обов'язково до цього додати продуктивну психологічну установку на невимушеність спілкування і лояльність у ставленні до оточуючих. Ведучий не усувається від учасників свята й жодною мірою не дистанціюється від подій, що відбуваються (в дусі погляду М. Бахтіна, «карнавал не знає поділу на виконавців і глядачів» [1]). Ведучий, направляючи перебіг подій у запланованому руслі, часто змінюється ролями з учасниками, не тільки дозволяючи їм брати ініціативу, а й постійно спонукаючи до активності і вираженню креативності.

Ведучий як аніматор будує відносини з учасниками, проявляючи свою зацікавленість у кожній людині, виявленні її особистісного потенціалу, завдяки чому відчувається звільнення від рамок офіційності, здатність кожного виявляти себе спонтанно і одночасно відчувати себе суспільно потрібним. Цю установку на щирість і неформальну відкритість можна вважати «емоційною співучастю». А ведучий як тьютор встановлює святкову комунікативну рівновагу і задає динамічність, дипломатично, але послідовно наполягаючи на дотриманні негласних правил, організовуючи взаємодію учасників, задаючи основні орієнтири поведінки в рамках спільноти. Якщо учасники відчують «емоційну співучасть», то у разі зриву зовнішніми обставинами будь-якої важливої складової програми зазвичай задіюється спонтанна творча активність учасників, що створює своєрідну святкову атмосферу і настрій.

Слід підкреслити, що святковій ідеї консолідуєть соціум, гармонізують ритм життя, виявляючи його смисли й потребу набуття людиною свободи самовираження, відчуття «подиху» небуденності, і тому важливо збереження справжності святкової події в її унікальності, неповторності.

Отже, векторний рух розвитку свята постає розгортанням специфічного комунікативного простору, ієрархія якого визначається базовими цінностями культури та тримається на перевірених життєвих практиках і засвоєних моральних засадах, підводячи до усвідомлення ідеї необхідності самореалізації і самоактуалізації людини, тобто гармонізації реакцій на вплив зовнішнього світу, по суті, як «дотик до духовно-культурного», залучення до вічних цінностей. Це й окреслює змістові виміри свята.

Висновок. Актуальні механізми соціально-історичних перетворень реальності в епоху сучасної високорозвиненої культури переважно нівелюють і вихолощують глибинну духовну сутність свята як соціокультурної практики з притаманною постановкою сакраментальних питань, провокуючи прагнення до розвантаження від повсякденності. Відповідно, у повному пересиченні святковістю необхідне відродження і створення ідейно наповнених свят, із щирою цінністю, без підсиленних, але порожніх ефектів, що не мають смислової підстави і не здатні до виробництва й трансляції духовного досвіду, перетину зі справжніми цінностями.

Список використаної літератури

1. Бахтин М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и ренессанса. Москва: Эксмо, 2015. 640 с.
2. Новые традиции: коллективная монография / под общ. ред. Е. Э. Суровой, С. А. Рассединой ; Центр изучения культуры. Санкт-Петербург : Петрополис, 2009. 368 [3] с.
3. Кибалко В. В. Праздник и праздничность: деградация смыслов? *Социальные и гуманитарные исследования*. Т. 3, № 4, 2017. С. 54–58.
4. Литвинова М. В. Массовый праздник как полифункциональное явление. *Наука. Искусство. Культура*. 2013. № 2. С. 5–13.
5. Мостицкая Н. Д. Праздничность и повседневность в проекции константности и динамичности бытия культуры. *Философская мысль*. 2016. № 4. С. 129–143. URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=18338
6. Перцева П. С. От праздника к праздничности как путь современной культуры. *Гуманитарные научные исследования*. 2015. № 9 URL: <http://human.snauka.ru/2015/09/12615>
7. Чердениченко Т. Праздничность. *Новый мир*. 2002, №11. С. 155–167.

References

1. Bakhtin M. *Tvorchestvo Fransua Rable i narodnaya kultura srednevekovya i renessansa*. M.: Eksmo, 2015. 640 s.
2. *Novye traditsii: kollektivnaya monografiya / pod obshch. red. Ye. E. Surovoy, S. A. Rassadinoy ; Tsentri izucheniya kultury*. Sankt-Peterburg : Petropolis, 2009. 368 [3] s.
3. Kibalko V. V. *Prazdnik i prazdnichnost: degradatsiya smyslov? Sotsialnye i gumanitarnye issledovaniya*. T. 3, № 4, 2017. S. 54–58.
4. Litvinova M. V. *Massovyy prazdnik kak polifunktsionalnoe yavlenie*. *Nauka. Iskusstvo. Kultura*. 2013. № 2. S. 5–13.

5. Mostitskaya N. D. Prazdnichnost i povsednevnost v proektsii konstantnosti i dinamichnosti bytiya kultury. *Filosofskaya mysl*. 2016. № 4. S. 129–143. URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=18338
6. Pertseva P. S. Ot prazdnika k prazdnichnosti kak put sovremennoy kultury. *Gumanitarnye nauchnye issledovaniya*. 2015. № 9 URL: <http://human.snauka.ru/2015/09/12615>
7. Cherednichenko T. Prazdnichnost. *Novyy mir*. 2002, № 11. С. 155–167.

ПРАЗДНИК В ПРОСТРАНСТВЕ СОВРЕМЕННОЙ ГОРОДСКОЙ КУЛЬТУРЫ: ВОПРОСЫ ХУДОЖЕСТВЕННОСТИ И СОЦИОКУЛЬТУРНОГО ЗНАЧЕНИЯ

Островская Марина Васильевна – старший преподаватель кафедры режиссуры, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

Обосновывается сущность эволюционных трансформаций художественности и социокультурного значения праздника в пространстве городской культуры, что можно считать укоренением новейших тенденций его «переформатирования» с позиции особенностей современной культурной ситуации. Принципиально осязаемое размывание границ между будничной и праздничной сферами, приводит к потере ощущения исключительности и сакрального смысла праздничного события, оборачивающегося нелепостью на ценностно-смысловом уровне.

Анализируются принципы организации художественного контента праздничного проекта как целостной формы с точки зрения классического понимания комедии и трагедии, что сводится к особому театрализованному действию, к историческим первоисточникам театральности как таковой. Кроме того, автор трактует потенциал культурного ресурса праздника и обосновывает как действенный социокультурный механизм.

Ключевые слова: праздник, праздничная культура, «пректность» праздника, художественный материал, первосмыслы культуры, ценности.

HOLIDAY IN THE MODERN SPACE URBAN CULTURE: THE QUESTIONS OF ARTISTIC AND SOCIO-CULTURAL SIGNIFICANCE

Ostrovskaya Marina – Senior Lecturer of the Department of Directing, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

The article is devoted to substantiating the essence of the evolutionary transformations of artistic and socio-cultural significance of the holiday in the space of modern urban culture. This can be considered a conditional rooting of the latest trends of its «reformatting» from the standpoint of the characteristics of the modern cultural situation. The blurring of the boundaries between the everyday and festive spheres becomes fundamentally tangible, leads to a loss of exclusivity and sacred meaning of the festive event, turns into absurdity at the value-semantic level.

The author considers the principles of organizing the artistic content of the holiday project as an integral form in the context of the classical understanding of comedy and tragedy, which boils down to a special theatrical action, to historical sources of theatricality as such. In addition, the author interprets the potential of the cultural resource of the holiday and substantiates as an effective socio-cultural mechanism.

Key words: holiday, holiday culture, «project» of the holiday, art material, the primary concepts of culture, values.

UDC 791.6

HOLIDAY IN THE MODERN SPACE URBAN CULTURE: THE QUESTIONS OF ARTISTIC AND SOCIO-CULTURAL SIGNIFICANCE

Ostrovskaya Marina – Senior Lecturer of the Department of Directing, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

The purpose of this work is revealing the essence of evolutionary transformations of art and socio-cultural significance of the holiday in the space of modern urban culture.

Research methodology. The author relies on general scientific methods of analysis within the framework of culturological and art-historical approaches to the study of the holiday, since this methodological orientation claims the possibility of a deep understanding of the substantive essence of the holiday, which has significant artistic, cultural and social character.

Results. It is noted that the vector of holiday development is the deployment of a specific communicative space, the hierarchy of which is determined by the stable values of culture and based on proven life practices and learned moral principles, leading to the principle of awareness of the need for self-realization and self-actualization of man, harmonization of own reactions to the influence of the outside world. This forms the content dimensions of the holiday as a touch to the space of cultural and spiritual reality with an attraction to eternal values.

Actual mechanisms of socio-historical transformations of reality in the era of modern highly developed culture significantly reduce of the deep spiritual essence of the holiday as a socio-cultural practice with the inherent formulation of sacramental issues. Accordingly, it is necessary to revive and create ideally filled holidays, with their sincere value, without reinforced but empty effects that have no semantic basis and are not capable of producing and transmitting spiritual experience, important truths.

The author comprehends the potential of the cultural resource the holiday and considers it from the point of view of essential embodiment as an effective socio-cultural mechanism.

The novelty of the article. The author interprets the evolutionary transformations of the artistic and socio-cultural significance of the holiday in the space of modern urban culture as rooting the latest trends of its «reformatting» from the standpoint of the characteristics of the modern cultural situation.

In addition, the author considers the principles of organizing the artistic content of the holiday project as an integral form in the context of the classical understanding of comedy and tragedy, which boils down to a special theatrical action, to historical sources of theatricality as such.

The practical significance. The information contained in this article may be useful for the development of new strategies and tactics of the festive sphere of culture.

Key words: holiday, holiday culture, «project» of the holiday, art material, the primary concepts of culture, values.

Надійшла до редакції 23.11.2019 р.

УДК 477.5.17

ПИВО У ПОБУТОВІЙ КУЛЬТУРІ Й ФОЛЬКЛОРІ УКРАЇНЦІВ

Курочкін Олександр Володимирович – доктор історичних наук, професор,

Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-3365-7266>

DOI <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi33.302>

olexkuro@gmail.com

Мета статті – простежити основні етапи історії пива на українських землях від доби середньовіччя до початку ХХ ст., розкрити помітну участь цього напою як у матеріальному, так і духовному житті етносу, зокрема, святково-обрядовій культурі й усній поетичній творчості.

Методологія. Дослідження проведене на основі міждисциплінарного підходу, шляхом системного аналізу документальних, літературних і фольклорних джерел. **Наукова новизна дослідження** визначається тим, що історія пива на українських землях вперше висвітлюється з позицій етнокulturології. У фокусі уваги автора національні традиції пивоваріння, типові прийоми і стереотипи використання пива у різних святково-ритуальних контекстах. Евристичну цінність становить оригінальна підбірка документальних і фольклорних текстів, які деталізують зміст обраної теми.

Висновки. Проаналізовані матеріали дозволяють констатувати, що пиво здавна відіграло важливу роль у житті й побуті українців. Тривалий час його використовували не лише в якості алкогольного напою, а й як необхідну частину раціону харчування. В ході історичної еволюції виділяються такі типи виробництва пива: домашній (громадський), монастирський, мануфактурно-ремісничий, приватно-підприємницький, заводський.

Ключові слова: українці, пиво, солод, хміль, броварня, свято, обряд, фольклор

Актуальність теми дослідження. Аналізуючи економічні підвалини європейської цивілізації доіндустріальної доби, відомий французький історик Ф. Бродель присвятив чимало уваги такому важливому аспекту побутової культури як виготовлення і споживання алкогольних напоїв. У своїй монументальній праці «Структура повсякденності» він вказував, зокрема, на обумовлений природно-кліматичними чинниками давній поділ Європи на 2 зони: виноробства і пивоваріння. За його спостереженнями, «Лінія проведена від гирла Луари на Атлантичному океані, до Криму і далі – до Грузії й Закавказзя, означає північний кордон товарного виноградарства» [4; 251]. Там, де закінчується «виноробна Європа», з давніх-давен розташовувалася «Європа пивна», яка охоплювала велику територію помірного поясу від Англії й Ірландії до земель, заселених східнослов'янськими народами.

Слово «пиво» присутнє у всіх слов'янських мовах, що доводить древність цього напою.

Традиційною країною пива і пивоваріння, по праву, вважається і Україна. На українських теренах пиво побутувало задовго до прийняття християнства, займаючи почесне місце у матеріальній культурі й системі харчування землеробського населення. Наразі у вітчизняній науковій літературі слабо висвітлена своєрідність пива як бенкетного образу, важливого компонента святково-обрядової комунікації й усної поетичної творчості українців. Заповнити почасти цю лакуна намагається автор даної публікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення пивних традицій, стереотипів і уподобань конкретного народу пов'язано з комплексом наукових дисциплін, таких як історія, етнологія, фольклористика, культурологія, гастрономія, цитологія та ін. Світова література, присвячена цій проблематиці, справді неозора.

Джерельну базу нашого дослідження складають дотичні до теми публікації вітчизняних і зарубіжних науковців (Л.Артюх, Ф. Бродель, А. Данилов, В. Довгань, Т. Лавренєва, М. Махній і Ю.